

ხელოვნების ნაწარმოების ანალიზი

გაგნიძე დარეჯან

სსიპ იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი. ხელოვნების ნაწარმოების ანალიზის დროს გასათვალისწინებელია, თუ ხელოვნების რომელ დარგს ეკუთვნის ნაწარმოები. რასაკვირველია, არსებობს საერთო კითხვები, მაგრამ მასთან ერთად ყველა დარგს თავისი სპეციფიკური ხასიათიდან გამომდინარე, განსხვავებულიც გააჩნია. კითხვები კი ასეთი თანმიმდევრობით დაისმება:

ა) ნაწარმოების ავტორი და სახელწოდება. მისი შექმნის დრო და ადგილი. რა ჰქვია კომპოზიციას? როგორ შეესატყვისება მისი სათაური სიუჟეტს და სიმბოლიკას? ბ) რამ განაპირობა ნაწარმოების შექმნა და რა ადგილი უკავია მოცემულ ნაწარმოებს მხატვრის თუ მოქანდაკის შემოქმედებაში? იმ ეპოქის მოკლე დახასიათება, როდესაც შეიქმნა ნაწარმოები. გ) ნაწარმოების ზომა (ფერწერულ და გრაფიკულ ნაწარმოებში აღნიშნავენ სურათის სიგრძეს და სიგანეს სიგრძის საზომ ერთეულებში, რაც შეეხება ფორმატს, ის შეიძლება იყოს: ვერტიკალურად ან ჰორიზონტალურად დაგრძელებული, კვადრატული, ოვალური, მრგვალი. სტილი და მიმართულება (ბაროკო, როკოკო, ამპირი, იმპრესიონიზმი, კლასიციზმი, მოდერნი და ა.შ.); დ) ნაწარმოების აღწერა. თემა და სიუჟეტი. რა არის გამოსახული ნახატზე? როგორ არიან განლაგებული პერსონაჟები, საგნები და სიმბოლოები? ნაწარმოების კომპოზიცია: ერთფიგურიანი, ორფიგურიანი, მრავალფიგურიანი, აგებული შეიძლება იყოს დიაგონალზე, ჰორიზონტალზე, ვერტიკალზე, სამკუთხედზე. სად მდებარეობს კომპოზიციის ცენტრი და რით არის გამოყოფილი სურათზე? ე) როგორ არიან საგნები განლაგებული კომპოზიციაში? ნაწარმოების მთავარი გმირები – ისევე, როგორც ლიტერატურულ ნაწარმოებს, ნახატსაც ჰყავს თავისი მთავარი გმირები, ისინი შეიძლება იყვნენ: ადამიანები, ცხოველები, ფრინველები და ა.შ. წონასწორობა კომპოზიციაში – ნიშნავს ურთიერთდამოკიდებულებას გამოსახულების ნაწილებს და მთავარს შორის; ე) ფერი, კოლორიტი და მისი ფუნქცია – ფერწერულ ნაწარმოებში კომპოზიციასთან ერთად ფერი იქცევა ყურადღებას, მხატვრის გემოვნებაზე დამოკიდებული, როგორ კოლორიტს შეარჩევს მხატვარი; ვ) მოცულობა და სიბრტყე, შუქ-ჩრდილები და რეფლექსი. ზ) კომპოზიციის შემადგენლობა – ესა თუ ის კომპოზიცია შედგება როგორც მთავარი, ასევე მეორეხარისხოვანი წევრებისაგან; თ) რითმი და ჰორიზონტის ხაზი; ი) სტატიკა და დინამიკა.

საკვანძო სიტყვები: კომპოზიცია. წონასწორობა. პროპორცია. ფერი. მოცულობა. რეფლექსი. ფერწერა.

მანამდე, სანამ ხელოვნების ნაწარმოების აღქმას, გაგებას და შეფასებას

დაეუფლება მოსწავლე, აუცილებელია, თავად ხელოვნების ენის შესწავლა. ისევე, როგორც წერა-კითხვის უცოდინარ ადამიანს ვერავინ დაადანაშაულებს, რომ ვერ აფასებს ლიტერატურის მშვენიერებას, იგივე შეიძლება ითქვას ხელოვნების ნაწარმოების შეფასების დროსაც. ხელოვნების ყველა დარგს (ლიტერატურა, მუსიკა, ცეკვა, არქიტექტურა, სახვითი ხელოვნება, დეკორატიულ-გამოყენებითი ხელოვნება) გააჩნია თავისი ენა, რითაც ის გამოხატავს აზრებს, გრძნობებს, ემოციას. ხელოვნების ენა ყალიბდებოდა ხელოვნების სხვადასხვა დარგის ისტორიული განვითარების პროცესში. ამიტომ თითოეული მათგანი, თავისი ბუნებიდან გამომდინარე, გამოიმუშავებს თავის სპეციფიკურ მხატვრულ-გამომსახველობით საშუალებებს: არქიტექტურაში ის სივრცითი ურთიერთობაა სიბრტყეებსა და მასას შორის. ნახატში შუქ-ჩრდილები. კოლორიტი, ფერთა შეხამება, ფერები და მათი კომბინაციები ფერწერაში. კადრები და მათი მონტაჟი კინოში. მხატვრული ენა განსხვავდება ჩვეულებრივი სასაუბრო და სამეცნიერო ენისაგან. ისტორიული განვითარების პროცესში ის იხვეწებოდა და იცვლებოდა, რაც არ ეწინააღმდეგებოდა მის შინაგან კანონზომიერებას.

ხელოვნების ნაწარმოების ანალიზის დროს გასათვალისწინებელია, თუ ხელოვნების რომელ დარგს ეკუთვნის ნაწარმოები. რასაკვირველია, არსებობს საერთო კითხვები, მაგრამ მასთან ერთად ყველა დარგს თავისი სპეციფიკური ხასიათიდან გამომდინარე, განსხვავებულებაც გააჩნია. დარგთან ერთად უნდა აღინიშნოს ჟანრი. (ფერწერის სახე: დაზგური, მონუმენტური, ფრესკა, მოზაიკა. ჟანრები: პორტრეტი, პეიზაჟი, ნატურმორტი, ისტორიული, ბატალური, ანიმალისტური, მარინისტული, ყოფითი, პანორამა, დიორამა, ხატწერა, მითოლოგიური). აუცილებელია, აღვნიშნოთ ნაწარმოების ავტორი და სახელწოდება, მისი შექმნის დრო და ადგილი. რა ქვია კომპოზიციას? როგორ შეესატყვისება მისი სათაური სიუჟეტს და სიმბოლიკას? თქვენი აზრით, რა უნდა ეთქვა ავტორს ამ ნაწარმოებით? რამ განაპირობა ნაწარმოების შექმნა და რა ადგილი უკავია მოცემულ ნაწარმოებს მხატვრის თუ მოქანდაკის შემოქმედებაში? ამის შემდეგ მოვახდენთ იმ ეპოქის მოკლე დახასიათებას, როდესაც შეიქმნა ნაწარმოები (ეპოქის ცოდნას დიდი მნიშვნელობა აქვს ნაწარმოების ანალიზის დროს, რადგან ხელოვნების ყველა დიდ ნაწარმოებში ნათლად ჩანს ის ეპოქა, რომლის დროსაც შეიქმნა კომპოზიცია); გასათვალისწინებელია ნაწარმოების ზომა (ფერწერულ და გრაფიკულ ნაწარმოებში აღნიშნავენ სურათის სიგრძეს და სიგანეს სიგრძის საზომ ერთეულებში, რაც შეეხება ფორმატს, ის შეიძლება იყოს: ვერტიკალურად ან ჰორიზონტალურად დაგრძელებული. კვადრატული, ოვალური, მრგვალი. გამოსახულების დამოკიდებულება ფორმატთან.); შემდეგ სტილი და მიმართულება: (ბაროკო, როკოკო, ამპირი, იმპრესიონიზმი, კლასიციზმი, მოდერნი და ა.შ.); ამას მოსდევს ნაწარმოების აღწერა. თემა და სიუჟეტი? რა არის გამოსახული? როგორ არიან განლაგებული პერსონაჟები, საგნები, სიმბოლოები? ბევრჯერ ხელოვნების ნაწარმოებში გამოსახული საგანი რაიმე აზრის ან მოვლენის სიმბოლოს წარმოადგენს; მასალა რაშიც შესრულებულია ფერწერული ნაწარმოები : (ტილო, ზეთოვანი საღებავები ან ქალაღი, აკვარელი, გუაში); ნაწარმოების კომპოზიცია: ერთფიგურიანი, ორფიგურიანი, მრავალფიგურიანი აგებული შეიძლება იყოს დიაგონალზე,

ჰორიზონტალზე, ვერტიკალზე, სამკუთხედზე. სად მდებარეობს კომპოზიციის ცენტრი და რით არის გამოყოფილი სურათზე? (კომპოზიციის ცენტრი ეს სურათის ის ნაწილია, სადაც მთელი სისრულითაა გადმოცემული სიუჟეტის ან საგნის ცენტრი. ის გადმოიცემა საგნების ან ფიგურების სიდიდით, ჟღერადი და ნათელი ფერებით ან პირიქით. მან უნდა მიიქციოს მყურებლის ყურადღება).

შეეცადეთ, ახსნათ, რატომ გეჩვენებათ, რომ ეს არის მთავარი? რა საშუალებებით გადმოსცემს მხატვარი მთავარს ნაწარმოებში? როგორაა საგნები განლაგებული კომპოზიციაში? ნაწარმოების მთავარი გმირები (ისევე, როგორც ლიტერატურულ ნაწარმოებს, ნახატსაც ჰყავს თავისი მთავარი გმირები, ის შეიძლება იყოს ადამიანი, ცხოველი, ფრინველი და ა.შ); წონასწორობა კომპოზიციაში ნიშნავს ურთიერთდამოკიდებულებას გამოსახულების ნაწილებს და მთავარს შორის, კომპოზიციაში წონასწორობას მხატვარი აღწევს საგნების და პერსონაჟების განაწილებით ისე, რომ სურათის მარჯვენა და მარცხენა მხარეები ტოლი და გაწონასწორებულია. ეს კითხვები საერთოა ხელოვნების ყველა ნაწარმოებისათვის. მორიგი კითხვები კი განსხვავებულია. ფერწერული ნაწარმოების ანალიზის დროს ის ასეთი თანმიმდევრობით დაისმება: ფერი, კოლორიტი და მისი ფუნქცია. ფერწერულ ნაწარმოებში კომპოზიციასთან ერთად ფერი იქცევს ყურადღებას, მხატვრის გემოვნებაზეა დამოკიდებული როგორ კოლორიტს შეარჩევს მხატვარი იმ ემოციის გადმოსაცემად, რომელიც ნახატმა მყურებელზე უნდა მოახდინოს. კოლორიტი შეიძლება იყოს: ცივი, თბილი ან შერეული. მათში აუცილებლად გამოიყოფა ძირითადი ფერთი ლაქები ანუ დომინირებული ფერი. მხატვარი ამა თუ იმ ფერს სხვადასხვა ტონალობით წარმოგვიდგენს სურათზე იმის მიხედვით, თუ სად დევს ფერი და რას ემსახურება მისი არსი; ზოგჯერ მხატვარი ნაწარმოებში ძლიერი დრამატულობის და შთაბეჭდილების მოსახდენად კონტრასტულ ფერებს იყენებს, რითაც ისინი იქცევენ მყურებლის ყურადღებას. სამაგიეროდ მონათესავე ფერები იწვევენ ჰარმონიის და სიმშვიდის შეგრძნებას. მოცულობა და სიბრტყე, შუქ-ჩრდილები და რეფლექსი – ფერწერული კომპოზიცია შეიძლება იყოს: სიბრტყობრივი ან მოცულობითი. სიბრტყობრივი ფერწერული კომპოზიცია მეტწილად დეკორატიულ ხასიათს ატარებს. აქ მხატვარი ერთგვარად უარს ამბობს მოცულობის გადმოცემაზე იმ მოტივით, რომ მისთვის მთავარს ამ შემთხვევაში საგნების დეკორატიულობა და ფერთა შეხამება წარმოადგენს. მისთვის არსებითია ფერის დეკორატიულობა და ურთიერთშეხამება. რაც შეეხება მოცულობით კომპოზიციას, მასში მხატვარი საგნების სიმრგვალის გამოსახვას აქცევს ყურადღებას, ამისათვის ირჩევს განათების წყაროს (მზე, მთვარე, ხელოვნური განათება) და ამ განათების შესაბამისად ანათებს საგნების იმ მხარეს, რომლებიც განათების მხარესაა მიქცეული. ამით ის უფრო რეალურს ხდის თავის შექმნილ გამოსახულებას. საგნების სიმრგვალეს ის აღწევს: განათების, ნახევარჩრდილის, ჩრდილის, დაცემული ჩრდილისა და რეფლექსის საშუალებით. კომპოზიციის შემადგენლობა – ესა თუ ის კომპოზიცია შედგება როგორც მთავარი, ასევე მეორეხარისხოვანი წევრებისაგან. მთავარი რა თქმა უნდა გმირები არიან, მეორეხარისხოვანი კი ის დამხმარე საგნები და სივრცე, რომელიც ასევე მთლიანი კომპოზიციის ნაწილია. მთავარი და მეორეხარისხოვანი წევრები ისე არიან

დაკავშირებულები ერთმანეთთან, რომ თუნდაც მცირე, მეორეხარისხოვანი საგნის გამოკლება მნიშვნელოვნად უკარგავს კომპოზიციას ერთიანობის და მთლიანობის შეგრძნებას;

რითმი-არსებობს როგორც ცხოვრებაში, ასევე ხელოვნებაში. სახვით ხელოვნებაში რითმი ნიშნავს კომპოზიციაში შემავალი ელემენტების რითმულად განმეორებას. რითმი გადმოიცემა ხაზების, შუქ-ჩრდილების, მოძრაობების და ჟესტების, ფერების რითმულად განმეორებით. რითმი კომპოზიციაში დაკავშირებულია ნაწარმოების სიუჟეტთან და შინაარსთან; ჰორიზონტის ხაზი და ხედვის წერტილი – ხელოვნების ნაწარმოებში მხატვრული სახის გამომსახველობა განპირობებულია თვით ნატურის გამომსახველობით. ნებისმიერი საგნის ან ობიექტის სრულად და საინტერესოდ დანახვა შესაძლებელია მხოლოდ განსაზღვრული წერტილიდან. მხატვარი სურათის დახატვის დროს ირჩევს ჰორიზონტის ხაზს და მასზე არსებულ ხედვის წერტილს. ჰორიზონტის ხაზი შეიძლება იყოს მაღალი ან დაბალი. ეს მხატვრის ხედვაზეა დამოკიდებული. ისევე, როგორც რეჟისორი ცდილობს კარგად დაანახოს მაყურებელს, რაც სცენაზე ხდება, ასევე მხატვარიც ცდილობს, მონახოს ამა თუ იმ სიუჟეტური კომპოზიციისათვის უკეთ დასანახი ჰორიზონტის ხაზი და ხედვის წერტილი, რომელიც შეიძლება იყოს შუაში, მარჯვნივ ანდა მარცხნივ; სტატიკა და დინამიკა-სახვითი ხელოვნების ნაწარმოები შეიძლება იყოს სტატიკური ან დინამიკური. სტატიკური კომპოზიციები ძირითადად მშვიდი და გაწონასწორებულია, მათი უმრავლესობა აგებულია რითმსა და სიმეტრიაზე. დინამიკური კომპოზიცია აგებულია დიაგონალზე და საგნებში იგრძნობა მოძრაობა. ასეთი კომპოზიციები მეტწილად ასიმეტრიულია. რაც შეეხება ფერით გადაწყვეტას, ის ჟღერადი და ემოციურია; მხატვრის მიერ შექმნილი მხატვრული სივრცე – ფერწერული და გრაფიკული ნამუშევრების უმრავლესობაში მხატვარი სივრცესაც გვიჩვენებს. ეს შეიძლება იყოს როგორც ხაზობრივი, ასევე სივრცითი პერსპექტივი. ხაზობრივ პერსპექტივში შედის როგორც ინტერიერი, ასევე ექსტერიერი, ქუჩის და შენობების ხატვა და ა.შ. სივრცით კომპოზიციაში მხატვარი ერთგვარ მრავალპლანიანობას იყენებს და ისე ქმნის სივრცეს შორს მყოფი საგნების თანდათანობით დაპატარავებით და მათი სიმკვეთრის შემცირებით. რაც შეეხება ფერებს, უფრო მკვეთრ და ჟღერად ფერებს ის წინა პლანზე ალაგებს, ხოლო ცივ ფერებს მათი ბუნებიდან გამომდინარე უკან მდებარე საგნებისათვის იყენებს; დეტალები – გულისხმობს კომპოზიციის ცალკეული დეტალების აღწერას; პირადი შთაბეჭდილება, რომელიც შექმნა ნაწარმოებმა – ეს ინდივიდუალური შეგრძნებაა და საერთო შეგრძნებების გვერდით ყველა ადამიანს განსხვავებული შთაბეჭდილებები შეიძლება ქონდეს; რაც შეეხება ხელოვნების ნაწარმოების აღქმას, ეს პროცესი დამოკიდებულია არა მხოლოდ ინდივიდის მომზადების დონეზე, არამედ ზოგად კულტურაზე, ცხოვრებისეულ გამოცდილებასა და ასოციაციურ შესაძლებლობებზე.

ერონული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული სურათის ანალიზის უკეთ დაუფლების მიზნით, მიზანშეწონილია ესეს დაწერა. ესე რა თქმა უნდა უფროს კლასელებისათვისაა განკუთვნილი, მაგრამ სურათის ანალიზზე მუშაობა, დაწყებით სკოლიდანვე უნდა დაიწყოს ხელოვნების მასწავლებელმა. მანამდე, სანამ სურათის

ანალიზს ან ესეს წერას დაიწყებენ მოსწავლეები, საჭიროა კარგად გაეცნონ ავტორის ბიოგრაფიას და შემოქმედებას, წაიკითხონ მასზე სტატიები და ნახონ მხატვრის ორიგინალები თუ არა მისი რეპროდუქციები. ამით მათ საერთო წარმოდგენა შეექმნებათ მის შემოქმედებაზე და საერთოდ მხატვარზე, ვისი სურათის ანალიზი ან ესეც სურთ დაწერონ. ხშირად მოსწავლეს უჭირს რითი დაიწყოს სურათის ესე. მასწავლებელმა უნდა მიუთითოს მათ, რომ საინტერესო იქნება თუ სურათის განწყობის შესაფერის ლექსს გაიხსენებენ პოეზიიდან და მის ერთ-ერთ სტროფს დავურთავენ მას. შემდეგ კი უშუალოდ მხატვარზე განაგრძობენ საუბარს.

ამა თუ იმ ფერწერულ ნაწარმოებში სხვადასხვაგვარადაა ასახული მხატვრისეული წარმოდგენები ამა თუ იმ ხალხის ტრადიციებსა თუ წეს-ჩვეულებებზე, ისტორიაზე, ყოფაზე და ა.შ. ამიტომ თითოეული სურათი უნდა განვიხილოთ იმ კონტექსტში, თუ რისი თქმა სურდა მხატვარს ამ ნაწარმოებით. ესეს დაწერა უმჯობესია ქართველი მხატვრებით დაიწყონ მოსწავლეებმა.

ხელოვნების ნაწარმოების ანალიზის ცოდნას დიდი მნიშვნელობა აქვს როგორც ხელოვნების მოყვარულებისათვის, ასევე ხელოვნების მასწავლებლებისათვის და მათი მოსწავლეებისათვის, რადგან ეროვნული საწავლო გეგმა სახვით და გამოყენებით ხელოვნებაში დიდ ადგილს უთმობს ხელოვნების სხვადასხვა დარგის და ჟანრის ნაწარმოებების ანალიზს და მათზე მსჯელობას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ეროვნული სასწავლო გეგმა. საგნობრივი პროგრამა სახვით და გამოყენებით ხელოვნებაში;
2. Аксанова А .2019 История искусств изд. Эксмо. Москва;
3. Волкова П. 2019 Мост через бездну. Полная энциклопедия всех направлений и художников. изд АСТ;
4. Гомерц У. 2018 Непонятное Искусство. изд .Синдбад;
5. <https://evg-crystal.ru/kartiny/analiz-kartiny.html>;
6. <https://stampsy.com/stamp/23818>.

Analysis of Artwork

Gagnidze Darejan

Iakob Gogebashvili Telavi State University

Abstract

During the analysis of the work of art, it should be taken into account which field of art the work belongs to. Of course, there are common questions, but along with them, all fields have different ones due to their specific nature.

A) Author and name of the work. The time and place of its creation. What is the name of the composition? How does its title match the plot and symbolism?

B) What led to the creation of the work and what place does the given work occupy in the creativity of the artist or sculptor? Brief description of the era when the work was created.

C) Work size(In pictorial and graphic works, the length and width of the image are indicated in length measurement units, as for the format, it can be vertically or horizontally elongated. Square, oval, round. Style and direction: (Baroque, Rococo, Empire, Impressionism, Classicism, Modern, etc.)

D) Description of the work. Theme and plot? what is depicted? How are characters, objects, symbols arranged? The composition of the work: one-figure, two-figure, multi-figure, can be built on a diagonal, horizontal, vertical, triangle. Where is the center of composition and how is it separated in the image?

E) How are the objects arranged in the composition? The main characters of the work - (Like a literary work, a painting also has its main characters, it can be: a person, an animal, a bird, etc. The balance in the composition means the relationship between the parts of the image and the main character.

F) Color, hue, and its function - (in a painting, color draws attention together with the composition, it depends on the artist's taste how the artist chooses the color. Volume and plane, light - shadows and reflexes. The composition of the composition - this or that composition consists of both main and secondary members. Rhyme and the horizon line. Statics and dynamics.

Key words: Composition. Balance. Proportion. Color. Volume. Reflex. Paintings.